

Uit Levende Have augustus 2008

Inheemse stagoren en loboren gingen verloren
Nederlands landvarken mix van Deens en Duits bloed

Er komen wereldwijd nog z'n driehonderd varkensrassen voor. In het boek Varkens van Anno Fokkinga staat een selectie. Grote afwezige: het Nederlandse landvarken. Uitgestorven? Henk Slaghuis geeft opheldering.

door Jinke Hesterman

Je ziet 'm niet. Daardoor ontstaat al gauw het idee: hij bestaat niet. Uitgestorven wellicht. Of opgegaan in een van de vele kruisingsprogramma's die de Nederlandse varkensfokkerij groot hebben gemaakt. De bekende varkensauteur Anno Fokkinga noemt het Nederlandse landvarken een kruising van Duitse en Deense landvarkens. Geen ras dus, maar het resultaat van buitenlandse invloeden. Het oorspronkelijke, inheemse Nederlandse landvarken, dat wil zeggen: het Limburgse, Friese en Zeeuws Vlaamse varken, behoort definitief tot het verleden.

What's in a name? Bij het in Nederland gevestigde wereldbedrijf Pigtire Group wordt het genetisch waardevolle Nederlandse landvarken gekoesterd onder de naam N-lijn. Henk Slaghuis, een werkzaam leven lang in dienst van de varkenshouderij, spreekt over het Nederlandse landvarken alsof hij het gisteren nog heeft aangeraakt. Dan doelt hij op die kruising, met meer Deens dan Duits bloed, een echt Nederlands "product".

Te zeggen dat het Nederlandse landvarken niet bestaat, vindt hij onzin. Wel klopt het dat de Nederlandse stagoren en loboren verloren zijn gegaan. De stagoren zijn eind negentiende eeuw verdwenen, aldus Slaghuis. "Het was een primitiefachtig varken met opstaande oren, dat niet meekon in de ontwikkeling van de varkenshouderij. De loboren, ook wel het Fries varken genoemd, met Limburgse en Zeeuw Vlaamse varianten, zijn na de Eerste Wereldoorlog verdwenen. Het Zeeuwse landvarken heeft nog tot na de Tweede Wereldoorlog stand gehouden."

Bacon

Zoveel is duidelijk: het Nederlandse landvarken bestaat wel degelijk, maar niet als Oudhollands ras. Het is in de jaren dertig ontstaan uit een zogeheten verdringingskruising van het Veredeld Duits Landvarken met het Deens Landvarken. Slaghuis: "De fokkerij heeft zich in Nederland vanaf 1900 goed ontwikkeld. Het leverde varkens op voor de export naar Engeland. Tot 1926, toen de Engelsen vanwege mond- en klauwzeer een importverbod instelden. Wat wel geïmporteerd mocht worden was bacon. Maar het Veredeld Duits Landvarken leende zich daar niet voor. Toen is men in vooral in Overijssel begonnen met de import van Deense landvarkens. Veeteeltconsulent Ir. R.G. Anema heeft dat destijds sterk gestimuleerd. Het Deense varken sloeg goed aan. Uit de combinatie van dit Overijssels-Deense en het Gelders-Duits-Deense varken is het Nederlandse landvarken ontstaan."

Ook dit Nederlandse landvarken is bijna verloren gegaan. In de Tweede Wereldoorlog heeft de fokkerij veel schade opgelopen. De Nederlandse varkenshouderij kreeg echter als schadevergoeding zestien Deense beren. Slaghuis:

“De varkenshouders hebben zich moeten redden met wat er was. De provinciale stamboeken hebben intensief samengewerkt en fokmateriaal uitgewisseld.”

Vanaf de jaren zestig zijn nieuwe fokkerijprogramma's, met nieuwe rassen ingezet, om maximale output te kunnen realiseren. Een veel toegepaste kruising was Nederlands Landvarken maal Groot – Yorkshire. Omdat een drierassen kruising meer resultaat geeft, werden het Noors en het Fins Landvarken naar Nederland gehaald. Deze varianten blonken uit in vruchtbaarheid en moedereigenschappen. Uiteindelijk is de Duitse invloed in het Nederlandse landvarken verdrongen door het Deense bloed. Gelukkig zit het zuivere Nederlandse landvarken nog in het fokprogramma van fokkerijorganisaties zoals Topigs. Het is jammer dat die twee inlandse stagoren en loboren verloren zijn gegaan. De stagoren hadden goede hammen. De loboren waren sterk en vruchtbaar. Beide hadden geen goede vleesvetverhouding, maar met behulp van de spekdiktemetingen en moderne selectietechnieken had je ze kunnen verbeteren.”

Bonte Bentheimer

In Europa bestaat volgens Slaghuis nog één type dat op onze eigen inlandse loboort lijkt en dat is het Normandische varken Porc Blanc de l'Ouest. Het stagootype bestaat nergens meer. Hoe moeten we in dit geheel de Bonte Bentheimer plaatsen? Vloeit in dit varken ook nog Nederlands bloed door de aderen? Slaghuis: “In Twente liepen na de Tweede Wereldoorlog nog wat van die bonte varkens rond; sterke, vruchtbare dieren die niet veel eisen stelden. Begin jaren zestig was ik nog bij een collega in Oldenburg. Daar lagen van die bonte Bentheimer biggen. Het waren veel te vette, korte, ronde varkens, gedoemd om te verdwijnen. Ze konden niet concurreren met het Duitse landvarken dat weer gekruist werd met het Nederlandse landvarken. Op een gegeven moment kwam de berenverordening. Er waren nog maar twee rassen erkend en er mochten geen bonte beren meer gehouden worden. Dat gold voor elke varkenshouder, groot of klein. Pas in het midden van de jaren zeventig kwam er een einde aan deze bevoogding. Gerhard Schulte-Bernd heeft in Duitsland een kleine populatie Bonte Bentheimers op de been gehouden. Er is nu zelfs een Nederlands stamboek opgericht voor dit ras. Dat is een goede zaak. Het kan helpen de fokkerij serieus aan te pakken. Het is goed om die varkens weer een kans te geven. Dat geldt ook voor het Berkshire varken, de Iberico.”

Het is aan kleinschalige en biologische houders en fokkers te danken dat Nederlanders nog eens een varken in het echt zien. Bij de kleinschalige houders gaat het veelal om buitenlandse rassen. Mits iedereen zich aan de regels houdt en de regels ook weer niet te streng zijn – “Dat werkt averechts” – is dit volgens Slaghuis een prima ontwikkeling. “Ik sluit niet uit dat er een markt is voor dit varkensvlees, als ze maar een goed, exclusief en eerlijk product leveren. ” De kleinschalige varkenshouderij mag geen sta-in-de-weg zijn voor de grote varkensboeren, want die hebben “gruwelijk veel geïnvesteerd”, aldus Slaghuis, die de opkomst van dit fenomeen plaatst hij in de veranderingen die gaande zijn op het platteland. Boeren stoppen ermee, burgers nemen hun plaats in en beginnen met koppeltjes exclusieve varkens. Zelf woont hij ook buiten, met een kleine kudde Ouessantschappen. Hij is ooit met “opgewekte tegenzin” in de varkenshouderij begonnen, maar kijkt met veel plezier terug op wat hij met de fokkerij heeft bereikt. Hoewel het varken nooit zijn favoriete dier is geweest of zal worden. “Ik vind koeien en paarden mooier.” <<